

ȳ = ɔ

ǣ = a

ō = o

ē = e

HOOFDSTUK II.

KLANKLEER.

Op de volgende bladzijden wordt een opsomming gegeven van de voornaamste verschillen in klank tussen het Nederlands en het Afrikaans. Daarvoor is — voor zover mogelijk — uitgegaan van het tegenwoordig Algemeen Beschaafd Nederlands. Kenners van Nederlandse dialekten zullen bij de klanken van het Afrikaans vele oude vrienden aantreffen. Voor wat niet speciaal vermeld wordt, geldt hier, zoals overal in dit boekje, dat 't Afrikaans identiek is met het Nederlands.

A. Klinkers en klinkerverbindingen.

(1) Algemeen: (a) De meest opvallende verschillen in de uitspraak van de Ndl. en Afr. klinkers betreffen: (1) *Lengte*: De lange klinkers en tweeklanken zijn in 't Afr. slechts half-lang, doch vóór *r* en *l* krijgen zij de volle lengte; de korte klinkers worden vóór *r* en *l* gerekt tot half-lang. (2) *Ronding*: Bij 't uitspreken van de ronde klinkers heeft 't Afr. minder lippenronding dan 't Ndl. (3) *Hoogte*: Bij 't uitspreken van Afr. *ě* (betoond), *ē*, *eu*, *ǣ*, *ā*, *ō*, *ō* is de mond meer gesloten dan in 't Ndl. (4) *Kwaliteit*: Ndl. *ō* van *nog* en van *bok* zijn in 't Afr. samengevallen tot de *ō* van *nog*; voor 't verschil tussen Afr. en Ndl. *i*, *u*, *ei* (*ij*), *ou*, *ui* zij verwezen naar Dr. T. H. le Roux „Beschrijvende Klankleer van het Afrikaans”.

(b) In 't doen verzwakken van de klinkers in onbetoonde lettergrepen gaat 't Afr. veel verder dan zelfs 't gesproken Ndl. Uiteraard heeft dit vooral betrekking op leenwoorden en samenstellingen. Zo kunnen in niet beklemtoonde lettergrepen Ndl. *ǣ*, *ō*, *ō*, *ē*, *ǣ*, *ī* (*ie*), *ij* of *ei*, *ui* alle in 't Afr. overgaan tot onbetoonde *e* (*ə*), b.v.: Ndl. *pɑrtij*, *fazant*, *vandaag*; *stoffage*, *avond*; vooral, *rozijnen*; *revolutie*, *wanneer*, *hoeveel*; *muziek*, *rumoer*, *schaduw(e)*; *rivier*, *miliatir*; *bijtijds*; *Zuidoost* worden in Afr.: *pɑrtij*, *fəsant*, *vəndag*; *stɑffasie*, *awənd*; *vəral*, *rəsijne*; *rəwolutie*, *wannər*, *hoevəl*; *məziek*, *rəmoer*. *skadəwee*; *rəvier*, *məlītēr*, *məlātēr*; *bətijds*; *Sədoos*. (Voor de schrijfwijze zie p. 11).

Ndl. lange $\bar{o}$ in open lettergrepen met nevenaksent gaat in de regel echter in 't Afr. over tot korte $\ddot{o}$, b.v. Afr.: *pölitiek prötestant, krökodil (krökädil), mönument*, en Ndl. lange $\bar{o}$ zonder klemtoon tot Afr. *oe*, b.v.: *kommandoe, koesijn, loeseer, toetaal, koenijn, proefijt*, (naast *prötiteer*), geschreven: *kommando, kosijn, loseer, totaal, konijn, profijt*.

Ndl. lange $\bar{a}$ in lettergrepen met nevenaksent wordt soms verkort tot (half-)korte $\check{a}$, b.v. *algär, almäl, heeltemäl*; verkorting heeft men ook in woorden die zonder klemtoon in de zin worden uitgesproken: (*a*)*an*, *m(a)ar*. Daarna kan $\check{a}$ ook tot $\bar{a}$ overgaan: *algär*.

De volgende trap in deze ontwikkelingsgang is, dat de klinker geheel verdwijnt: *klong* naast *kleijong* en *kleinjong*; *klant* naast *kälant* en *kalant*; *trug* naast *terug*; *vlei* naast *vallei*; *vrek* Ndl. *verrekken*; *vrot* Ndl. *verrot*; *blo* naast *belowe*; *prakseer* Ndl. *prakkezeren*; *soos* Ndl. *zoals*; *dis* < *dits*, *dit is*; *mis*, *mos* of *moes* Ndl. *immers*; dit gebeurt regelmatig met de ' vóór de uitgangen *-lik* en *-nis*.

Een opmerkelijke tegenstelling met de bovenstaande ontwikkeling vormt de neiging om de $\check{e}$ in onbetoonde lettergrepen te laten overgaan in $\check{a}$. Dit verschijnsel, dat 't sterkst uitgesproken is bij de Maleiers van het Kaapse Schiereiland, bij wie het waarschijnlijk zijn oorsprong genomen heeft en die de *a* met een sterk nevenaksent uitspreken in woorden als: *gäsê, gädoén, vinnäg, léwendäg, lämoén, róttàng*, is lang niet tot de gekleurde bevolking beperkt.

Zo is *tanta*, voor 't Bovenland¹⁾ altans, de algemene uitspraak van Ndl. *tante*; van Ndl. *malve* en *pad*, *padde* zijn geen andere vormen dan *malva* en *padda* in 't Afr. bekend.

Opm. De uitspraak *kanijn* naast *konijn* zal wel uit *k'nijn* ontstaan zijn.

(2) Ndl. $\check{a}$ wordt in open lettergrepen in Afr. zowel als in Ndl. gerekt tot $\bar{a}$, b.v. *vate, gate, dae*. Naar analogie van het Enk. blijft deze rekking in 't Afr. echter uit in de woorden: *dakke; ratte; badde, batte* en *baddens* naast *baaie*. (Ndl. *daken; raden, raderen; baden*.) Daarentegen heeft 't Afr. wél rekking in de woorden: *haak* (Ndl. *hak*); *ginnegaap* (Ndl. *ginnegappen*); *poñader* naast *poñadder*; *hakel* naast *hakkel*.

Over *gerf, derm, ster*, zie onder $\bar{a}$. Over Afr. *-aing* Ndl. *-anje* zie onder *n*.

$\check{a}$ wordt in 't Afr. gerekt vóór *r* en *l*, b.v. in *val, stal (half-lang: tegenover volle lengte in vaal, staal), kar, kwart* en vóór *ns*.

¹⁾ De Zuid-Westelike hoek van de Kaap-Provincie.

(waar de *n* in de uitspraak verdwijnt met nasalering van de *a*), b.v. in *dans*, *gans*.

(3) Ndl. *ē* wordt in Afr. evenals in Ndl. in open lettergrepen gerekt tot lange gesloten *ē*, b.v. *gebede*, *bevele*; doch bij wegval-len van *g* (geschreven *gg*) tussen klinkers wordt *ē* gerekt tot lange open *ê* (uitgesproken als *æ* van Ndl. *wareld*), b.v. *êe*, *lêer* (Ndl. *eggen*, *legger*), en met apokope van eind-*e*: *lê*, *sê* (Ndl. *leggen*, *zeggen*).

Ndl. *ē* wordt in Afr. eveneens lange open *ê* vóór *r* en *l*, b.v. in *werk*, *sterk*; *geld*, *elf*, *kelder* (ook in 't woord *effe*), én vóór *ns* (waar de *n* in de uitspraak verdwijnt met nasalering van de *ê*), b.v. in *mens*, *wens*, *trens*.

Opm. (I) De korte open *e*-klank komt voor in een paar uitroepen: *dè*, *nè*.

Opm. (II) Van Ndl. *merg* naast *murg* bestaat in Afr. enkel de vorm *murg*; van Ndl. *schelp* en *schulp* enkel *skulp*.

Evenals 't Ndl. biedt 't Afr. een zeer grote afwisseling tussen *ē* en *ī*. Er is waarschijnlijk geen andere klank ten opzichte waarvan 't Afr. zoveel plaatselijke verschillen vertoont als juist deze. Voor 'n beschrijving van de feitelijke toestand zijn er nog geen voldoende statistiese gegevens voorhanden. Vast staat echter dat *i* zowel als *e* in de Oostelijke en Noordelijke delen van 't spraakgebied sekundaire overgangen hebben doorgemaakt. Indien de primair Afrikaanse toestand nog ergens bestaat, dan is dat in het Bovenland. Enkele aanwijzingen voor 't Bovenlands gebruik zijn:

(I) Vóór de gutturale nasaal — voorgesteld door *ng* of (vóór *k*) door *n* — heeft men *i*. V.bb.: *bring*, *ingel*, *Ingels*, *skink*, *skinkel*, *dink*, *vink*, *vinkel*, *wink* (Ww.), *winkel*, *hings*, *hingsel*, *string*, *stringel*, *swink*, *swingel*, *krink*, *ming*, *tingerig*, *lingte*, *sink*, *sinking*, *sinksel* enz. enz. De hiernaast voorkomende vormen: *drenkeling*, *geskenk*, *skenking*, *wenk* (Zst. Nwd.), *voortbrengsel*, *bedenkelijk*, *mengelmoes* en meer dergelijke in afleidingen en samenstellingen moeten als direkte ontleningen uit de geschreven taal beschouwd worden.

(II) Vóór ongedekte *m* of *n* staat in de regel *e*: *rem*, *swem*, *tem*, *stem*, *emmer*, *gemmer* — *ken* (Zst. Nwd. en Ww.), *wen*, (Ndl. *winnen* en *wennen*), *pen*, *hen*; daartegen *i* b.v. in *bemin*, *immer*, *nimmer*.

(III) (a) Vóór gedekte nasaal heeft men een niet nader te omschrijven afwisseling tussen *e* en *i*: *omtrent*, *tent*, *print*, *kind*, *vriend*, *skinder*, *drimpel*, *stempel*.

(b) Vóór *m* of *n*, die door fleksie gedekt wordt, blijft de oorspronkelijke klinker: *gestemd*, *getemd*, *bekend*, *gewend*, *bemind*.

Opm. Over *e* of *i* vóór *ns* zie boven en No. 5.

(IV) In andere verbindingen komt 't Bovenlands in de regel overeen met 't Ndl., waarbij echter op te merken is: Ndl. *lekken* en *likken*; *leggen* en *liggen*; *zetten* en *zitten*; *optellen* en *optillen*; *mest* en *mist*; *grep* en *grip*; *pek* en *pik* vallen samen tot *lek*, *lê*; *sit*; *optel*; *mis*; *grip*; *pik*. Ndl. *ik* wordt *ek*.

Opm. (I) De regel dat woorden van Oudgermaanse herkomst in 't Ndl. vóór *r e* (en geen *i*) hebben, geldt voor die woorden ook voor 't Afr.

Opm. (II) Voor *e* of *i* vóór *l* en *r* zie boven en No. 5.

Voor *gars*, *purs*, *bars*, *vars*, *harsings*, *kasarm* enz. zie onder 8.

(4) Ndl. *onbetoonde* *ě* (*ə*) valt in 't Afr. dikwels weg aan 't eind van een woord, bijna regelmatig als verbale uitgang, b.v.: Ndl. *horə*, *kerə*, *sparə*, *tantə*, *varkə*, *opə* > Afr. *hoor*, *keer*, *spaar*, *tant* (naast *tanta tante*), *vark*, *oop*. Na uitvallen van Ndl. *d*, *g*, *v* kan *e* blijven staan of wegvallen, b.v.: Ndl. *gouden*, Afr. *goue*; Ndl. *tegen* Afr. *teen*; Ndl. *oude* Afr. *ou*. In tegenstelling met 't Ndl. is de *e* gebleven in: Afr. *gespe*, *ruspe*, *raspe*, *wete*, Ndl. *gesp*, *rups*, *rasp*, *weet*.

In Afr. *senuwee*, *skaduwee* (naast *skade*), *weduwee* Ndl. *zenuw(e)*, *schaduw(e)*, *weduw(e)* is de *ə* geworden tot *ē* met neventoon.

In woorden die eindigen op de Fr. uitgang *-age* wordt *ə* in 't Afr. > *ie*, b.v. Afr. *sarsie*, *murasië*, (*h*)oorlosie, *koerasie*, *klerasie*, *boskasie*, Ndl. *charge*, *murage*, *horloge* enz.

In de verkleiningsuitgang *-tje* wordt Ndl. *ə* > Afr. *ie*: *bietjie*, *kommetjie* enz.

De *ə*-klank blijft in 't Afr. uit vóór *-lik* en *-nis*: *groetnis*, *begrafnis*, *maklik*, *werklik* = Ndl. *groetenis*, *begrafnis*, *makkelijk*, *werkelijk* enz.; ook tussen *l* of *r* + medeklinker: Afr. *melk*, *twaalf*, *werk*, *sterk* tegenover Hollands: *mellək*, *twaləf*, *werrək*, *sterrək*. Tussen *r* en *m* wordt de *ə*-klank echter wel gehoord: *derrəm*, *swerrəm*, *kerrəm*, geschreven *derm*, *swerm*, *kerm* (Ndl. *darm*, *zwerm*, *kermen*).

Opm. In Afr. *doring*, *koring*, *toring* enz. tegenover Ndl. *doorn* of *doren*; *koren* of *koorn*; *toren* of *toorn* is er geen verschil in klank tussen Ndl. *e* en Afr. *i*.

(5) Ndl. *ī* wordt in Afr. evenals in Ndl. in open lettergrepen gerekt tot lange *gesloten ē*. b.v. *lid-lede*; *skip-skepe*; *smid-smede*. Naar analogie van het Enk. heeft 't Afr. echter daarnaast: *litte*, *smitte* (ook *smids*), *skippe*.

Bij wegvallen van *g* (geschreven *gg*) tussen klinkers wordt *ī* gerekt tot lange open *ī* (uitgesproken als een verlengde *ə*-klank), b.v. *wig-wīe*. Ndl. *ī* wordt in Afr. eveneens lange open

i vóór *r* en *l*, b.v. in *mirre*, *wil*, *skil* en vóór *ns* (waar de *n* in de uitspraak verdwijnt met nasalering van de *i*), b.v. in *prins*.

Evenals in 't Ndl. *kunnen* *ĩ* en *ũ* in 't Afr. met elkaar afwisselen. Het Afr. heeft *drumpel* naast *drimpel* (Ndl. *drempel*); *gunter* naast *ginter*; *vrund* naast *vrind* (en *vriend*); *sluk* (Ndl. *slikken*); *skulpad*, *sulwer* en *bultong* naast *skilpad*, *silwer* en *biltong*. Daarentegen: *klits*, *stikvat*, *lis(sie)* Ndl. *klutsen*, *stukvat*, *lis* en *lus*.

Opm. Na palatale *g*, spirant *sj* en palatale klapper *tj* gaat *i* gewestelijk over in lange gesloten *ē*, b.v.: *geef* en *sjeef* voor *gif*, *tjeners* voor *kinders*.

Voor wisseling *i-e* zie onder (3).

(6) Ndl. *ō* wordt in Afr. evenals in Ndl. in open lettergrepen gerekte tot lange gesloten *ō*, b.v.: *God-gode*. Naar analogie van 't Enk. heeft 't Afr. echter daarnaast *Hotnotsgotte*, *holle*, *slotte*; naar analogie van 't Mv. heeft 't Afr. *skoot-skote*.

Opm. 't Afr. heeft ook rekking in (*h*)oorlosie Ndl. *horloge*.

Bij wegvallen van *g* (geschreven *gg*) tussen klinkers wordt *ō* gerekte tot lange open *ō* (uitgesproken als *ō* in 't Fr. *encore*), b.v.: *sog-sōe*. Ndl. *ō* wordt in Afr. eveneens lange open *ō* voor *r* en *l*, b.v. in *vol*, *bol*, *bord*, *mors* en vóór *ns* (waar de *n* in de uitspraak verdwijnt met nasalering van de *ō*), b.v. in *ons*, *gons*, *dons*.

Evenals in 't Ndl. kunnen *u* en *o* in 't Afr. met elkaar afwisselen. 't Afr. heeft (vóór *r*): *wurm*, *vurk*, *wurg* (Ndl. *worm* en *wurm*, *vork*, *worgen* en *wurgen*); (verder): *druppel* (Ndl. *drop-pel* en *druppel*), *karnuffel* (Ndl. *karnoffelen*); *stokkies draai* (Ndl. *stukjes draaien*).

Opm. In leenwoorden gaat Eng. *ũ* over tot Afrikaanse *ũ* of *ō*, b.v. *juts*, *truk*, *buggie* (Eng. *judge*, *truck*, *buggy*); *trok*, *sopper*, *handsop-er*, *bokkie* (Eng. *truck*, *supper*, *handsupper*, *buggy*).

Over Afr. *oing* = Ndl. *onje*. Zie onder *n*.

(7) Ndl. *ũ* wordt bij wegvallen van *g* (geschreven *gg*) tussen klinkers in 't Afr. gerekte tot lange open *ũ* (uitgesproken als *eu* in Fr. *neuve*), b.v.: *rug-rûe*; *brug-brûe*. Ndl. *ũ* wordt in Afr. eveneens lange open *ũ* voor *r* en *l*, b.v. in *bul*, *gulsig*, *burg*, *jurk*, en vóór *ns* (waar de *n* in de uitspraak verdwijnt met nasalering van de *ũ*), b.v. in *lunsriem*.

Opm. (I) *ũ* wordt *oe* in *stroebeling* naast *strubbeling*.

Opm. (II) *ũ* wordt gewestelijk ontrond tot *ĩ* b.v.: *julle*, *hulle*, *wurm*, worden uitgesproken als *jille*, *hille*, *wirm*.

Opn. (III) *û* wordt gewestelik ontrond tot *i*, b.v.: *rûe, brûe, bul* worden uitgesproken als *rie, brie, bil*.

Voor de wisseling *û - ð* zie onder (6).

Voor de wisseling *û - ð* zie onder (5).

Voor de wisseling *û - eu* zie onder (12).

(8) *Ndl. ā*.

Ndl. dialekten vertonen een buitengewoon sterke afwisseling van klinkers vóór *r* (met of zonder volgende medeklinker). 't Afr. doet dikwels een andere keuze uit deze bonte rij dan 't Algemeen Beschaafd Nederlands.

(I) Tegenover Ndl. *ā* heeft 't Afr. *ê* in: *pêrel — perd, stert, tert, werd, vers, kers, pers, regverdig, (vuur)herd, lantern, erdwurm, erdvark, ertslang, erdepot* enz. (maar daarentegen *arde, (a)artappels — slechts gewestelik ertappels*), *sker*.

(II) Tegenover Ndl. *ē* of *ê* heeft 't Afr. *ê* in: *wêrld, kêrel, vlêremuis* (Ndl. *vleermuis*).

(III) Tegenover Ndl. *ǣ* heeft 't Afr. *ê* in: *ster* (Ndl. *star* en *ster*), *gerf, derm*.

(IV) Tegenover Ndl. *ö* heeft 't Afr. *ê* in: *skerpioen*.

(V) Tegenover Ndl. *ě* heeft 't Afr. *a* (half-lang) in: *hartebees* (waarnaast Ndl. *hert* alleen als literair woord bekend is), *kasarm* (Ndl. *kazerne*) en (vóór *rs*): *harsings, gars*, (Ndl. *gerst*), *pars*, (Ww. alleen van druiven gebruikt, anders *pers*), *vars*, (Bijv. Nwd.) *bars*.

Opn. (I) Sporadies wordt *ā* verkort, b.v. in *vandag* (Ndl. *vandaag*), *noorkapper* (Ndl. *noordkaper*), *akker* (Ndl. *aker*), *la(a)t, gr(a)ag, (a)asvoël, (a)artappel*.

Opn. (II) In 't woord *grawe* (Ndl. *graven*) gaat *a + w(e)* gewestelik over tot de lange of korte drieklank: *graaou* of *graou* of de lange tweeklank *grou*.

(9) *Ndl. ē*.

Evenals in 't Ndl. kunnen *ē* en *ei* elkaar afwisselen in 't Afr. Naast *gemeente* en *mening* komen in 't Afr. gewestelik voor: *gemeinte* en *meining*; *vleis* is 't gewone woord voor 't deftiger *vlees*; *teiken* betekent schietdoel, waarnaast 't gewone woord *teken* staat; voor Ndl. *greinenhout, grenenhout* is 't Afr. *greinhout*; tegenover *bleik* (van linnen) komt *bleek* slechts sporadies voor.

Ook *ē* en *eu* kunnen elkaar afwisselen in Afr. en Ndl. 't Afr. heeft *speul, veul, seuwe, deus, teun, beusem* naast *speel, veel, sewe, dees, teen, besem*.

Opn. In 't Bovenland gaat *ē* dikwels over > *ie*, 'n klank die van de gewone *ie* alleen daarin verschilt dat hij iets langer is. B.v. *been, meen*

worden uitgesproken als *bien*, *mien*. Deze overgang vindt echter niet plaats vóór *r*. Daarentegen gaat *ē* gewestelik (o.a. in 't Noord-Oosten van de Kaap-provincie en 't aangrenzende Zuid-Oosten van de Vrijstaat) over tot lange open *ê*.

Over *wêreld*, *kêrel*, enz. zie onder (8).

(10) Ndl. *ō*

ō kan in Ndl. en Afr. geümlauteerd worden tot *eu*. Tegenover 't Alg. Besch. Ndl. heeft 't Afr. *eu* in: *deur*, *geut*, (Ndl. *goot* en *geut*), *heuning*, *neut*, *seun*, *steur*, *meul(e)*, *leuen* (Ndl. *logen* en *leugen*).

Tegenover Ndl. *ō* heeft 't Afr. *ō* in: *botter* (waarnaast *boter* een deftig woord is); *skottel*; *kom* (Ndl. *komen*); *lof* (Ndl. *loof* en *lof*); *ok* naast *ook*.

Opm. In 't Bovenland gaat *ō* dikwels over > *oe*, 'n klank die van de gewone *oe* alleen daarin verschilt, dat hij iets langer is, b.v.: *loop*, *ook* uitgesproken als *loep*, *oek*. Deze overgang vindt echter niet plaats vóór *r*. Daarentegen gaat *ō* gewestelik (o.a. in 't N. O. van de Kaap-provincie en 't aangrenzende Z. O. van de Vrijstaat) over tot lange open *ô*.

Voor de overgang *ō* in lettergrepen met neventoon tot *ō* en in onbetoonde lettergrepen tot *oe* zie onder (1) (b).

(11) Ndl. *ū* (*w*).

u(w) en *ou* wisselen elkaar af in Ndl. en Afr. 't Afr. heeft naast *waarsku* en *du* ook *waarskou* en *dou*. Voor Ndl. *nu* en *nou* heeft 't Afr. enkel *nou* (behalve in de uitdrukking: *so nu en dan*, naast *nou en dan*).

Van de wisseling *uu-ie* vertoont 't Afr. nog een rest in *diesman* naast *duusman* (< *duuts-*, *dietsman*), 'n benaming door de kleurlingen aan iedere blanke gegeven.

u gaat in 't Afr. in sommige woorden over tot *oe*; *Joedas*, *Joelie*, *joeweel*, *joeris*, *akkoeraat*, *roesie* enz. naast *Judas*, *Julie*, *juweel* enz.

Opm. *ū* wordt gewestelik ontrond tot *ie*, b.v. *muur*, *vuur* worden uitgesproken als *mier*, *vier*.

(12) Ndl. *eu*.

Wordt verkort tot *ū* in *hunning* naast *heuning*; *spul(letjie)* naast *speuletjie*; *vul(letjie)* (Ndl. *veulen*); *dus(kant)* naast *deus(kant)*; *juk* naast *jeuk*; *nuk* naast *neuk* (= slaan, lastig zijn); *kruppel* naast *kreupel*.

Naast *sleutel*, *peul* (= omhulsel), *geut*, *smeul*, *deuntjie*, *leuters* (< Ndl. *leukes*) komen ook voor *shuitel*, *puil*, *guit*, *smuil*, *duintjie*, *luiters*; Ndl. *verkleumen* = Afr. *verkleuim*.

Daarentegen komen naast *uientjie* (< Ndl. *ajuintjie*), *struikel*,

ruigte, puil (Ww.), *arekruikel* (Ndl. *alikuik*) ook voor: *euntjie, streukel, reugte, peul, arekreukel*; 't Ww. is *ruik*. 't Zst. Nwd. *reuk* en *ruik*.

Opm. *eu* gaat gewestelik over tot *ē*, b.v. *neus, deur* worden uitgesproken als *nees, deer*. Algemeen is *speletjies* naast *speuletjies*.

(13). Ndl. *oe* kan in 't Afr. evenals in 't Ndl. wisselen met *o*. 't Afr. heeft *genog, mos, mot*, naast de meer gebruikelijke vormen *genoeg, moes, moet*. De vormen *troep, soep, bloem, bankroet* gelden voor deftig tegenover de gewone *trop, sop, blom, bankrot*. Naast *goewerneur* komt voor — waarschijnlijk onder Eng. invloed — *gō werneur*.

(14) Ndl. *ij* is ontstaan uit *ī*.

In 't Afr. bleef de difthongering, behalve in de uitgang *-lik*, vóór *-r* (in *gier, klier, mier* enz.) en in 't alleen als Ndl. woord bekende *iep*, ook nog uit in: *tier* (Ndl. *tijger*); *miet*; *stiebeuel* (Ndl. *stijgbeugel*), *olienhout* naast *olijnhout* (Ndl. *olijvenhout*), *wingerd*, *korswil* (Ndl. *kortswijl*).

(15) Ndl. *ui*.

Voor Ndl. *vuilnis* is de gewone vorm in Ar. *vullis*; naast *kruimel* heeft men *krummel*.

Opm. *ui* wordt gewestelik ontrond tot *ij*, b.v. *huis, huil* worden uitgesproken als *hijs, hijl*.

Voor de wisseling *ui-eu* zie onder (12).

(16) Ndl. *aii* wordt in verschillende woorden dikwels als een korte tweeklank uitgesproken, 'n uitspraak die echter voor enigszins plat geldt, b.v.: *taai, swaai, draai* worden uitgesproken als *tai, swai, drai*. Dezelfde korte *ai*-klank heeft men in *kaing, fraing* enz. Zie onder *n*.

(17) Ndl. *ooi* is verkort tot *oi* (met open *ô*-klank) in *toings* = flarden (< Ndl. *tooïing*). Dezelve korte open *oi*-klank heeft men ook in *goi* naast *gôï* en *gooi* en in *goingsak* enz. Zie onder *n*.

(18) Ndl. *eeuw* wordt in Afr. geschreven *eeu*, b.v. *leeu, spreeu, skreeu*. In overeenstemming met de uitspraak schrijft men daarnaast: *ewig, ewigheid* enz.

Opm. (I) Gewestelik gaat *eeu* over in: de drieklank *eeou*, b.v. *spreeu, leeou, sneeu, skreeu*; de tweeklank *ou*, b.v.: *srou, lou, skrou*; of wordt tweelettergeregip: *spréo, léo*.

Opm. (II) Naast *skreeu* is algemeen gebruikelik *skree*.

Opm. (III) In 't Bovenland wordt *eeu* > *ieu*. Zie onder (9) *Opm.*

(19) Men lette nog op de volgende overgangen (dialektiese vormen in Ndl. of (en) Afr., volksetymologie, nieuwe analogieën enz.)

bakkies = Ndl. *bakkes*; *bobejaan* = Ndl. *baviaan*; *bokkom, bokkem* = Ndl. *bokkum*; *doer* = verder dan *daar*; *daarsa*,

hiersa naast *daarso*, *hierso*; *fiesant*, *fesant* = Ndl. *fazant*; *fieskaal* = Ndl. *fiskaal*; *hor* naast *hoor*; *ken* naast *kan*; *kas* naast *kis*; *meerkat* naast *mierkat*; *moet* naast *met* en *mit*; *more* naast *môre* (Ndl. *morgen*); *oener* naast *onder* (*onner*); *oes* Ndl. *oogst*; *ontwil* = Ndl. *entwil* (b.v. in „om mij ontwil”, „om die waarheid ontwil”); *rak* = Ndl. *rek*; *rot* = Ndl. *rat* en *rot*; *hun-
nik* = Ndl. *hinneken*; *sekel* = Ndl. *sikkel*; *sil* en *sel* naast *sal*; *skorsenier* = Ndl. *schorseneer*; *spoe* naast *spu* en *spoeg* naast *spug*; *trapsutjies* naast *trapsoetjies*; *voert* en *vort* naast *voort*; *vêrendeel* = Ndl. *vierendeel*; *willesand* = Ndl. *welzand*.

B. Medeklinkers en medeklinkerverbindingen.

(1) Algemeen. De Afr. medeklinkers, behalve *j* en *w*, worden zwakker geërtikuleerd dan de Ndl.; de mondorganen komen niet zo dicht bij elkaar in de afsluiting en vernauwing van het mondkanaal, zodat de mondspieren minder sterk gespannen zijn. Bij de *t*, *d*, *l* en *n* wordt de punt van de tong in 't Afr. tegen de boog van het gehemelte geplaatst, in 't Ndl. tegen dat gedeelte waar de boventanden in 't tandvlees overgaan; Afr. *s* wordt gevormd met 't blad van de tong tegen de boog van het gehemelte, zodat de punt vrij blijft, Ndl. *s* met de punt van de tong in de onmiddellijke nabijheid van het tandvlees. Andere verschillen worden onder de afzonderlijke letters besproken.

(2) (I) Het *teken b* geeft aan 't eind van een lettergreep in 't Afr. evenals in 't Ndl. de klank *p* weer. Waar dit geschiedt, laat de verbogen vorm de *b*-klank horen, b.v. *rib*, Mv. Afr. *ribbes* Ndl. *ribben*. Soms gaat deze *b*-klank van de verbogen vorm naar analogie van de onverbogen vorm in 't Afr. over tot *p*. In zulke gevallen schrijft 't Afr. in beide vormen *p*, b.v. *krap-krappe* (Ndl. *krab* — *krabben*).

(II) Tussen klinkers kan *b* of *bb* in 't Afr. overgaan tot *w* of *ww*, b.v. *sawel*, *konstawel*, *troewel*, *duwwel*, *skowwe* naast *sabel*, *konstabel*, *troebel*, *dubbel*, *skobbe* (Ndl. *schubben*).

Opm. (I) Deze overgang verheugt zich nog niet in schriftelijke erkenning.

Opm. (II) Ndl. *hebben* = Afr. *hê*, zonder tussenliggende *hewwe*.

(3) (I) Ndl. *ch* in 't midden of op 't eind van 'n lettergreep wordt in 't Afr. voorgesteld door *g* (waar *g* steeds stemloos is) b.v. Ndl. *licht*, *wacht*, *noch*, *toch* > Afr. *lig*, *wag*, *nog*, *tog*.

(II) Ndl. *ch*, uitgesproken als stemloze *sj*, in woorden van vreemde herkomst wordt in 't Afr. in oudere ontleningen > *s*, b.v.

sarsie Ndl. *charge*; *masien* Ndl. *machine*; *marseer* Ndl. *marcheren*. In jonge ontleningen blijft *sj* gewoonlik: *sjokolade*, *sjampanje* (naast 't oudere: *sampijn*). Van de eigennaam *Marchand* is de oudere uitspraak *Marsan* (met wegval van *n* en nasalering van *a*), de jongere (onder invloed van de geschreven taal) *Marsjant*.

Opm. (I) Ook Eng. *sh* wordt uitgesproken *sj* en gaat in Afr over > *s*, b.v. Eng. *shilling* > Afr. *sieling*; daarentegen blijft *sj* in Afr. *sjiek*, dat dit woord uit 't Eng. *chic* heeft.

Opm. (II) Ook Ndl. *sjerp* = Afr. *serp*.

(III) Ndl. *ch* in woorden van vreemde herkomst kan ook voorgesteld worden door *g* of *k*, al naar de uitspraak: *gemie*, *gaos*, — *kloroform*, *kolera*.

Opm. In woorden in 't Afr. direkt ontleend aan 't Eng., kan Eng. *ch* in 't Afr. uitgesproken en voorgesteld worden *tj* b.v. *tjek*, Eng. *cheque*; *tjicorie*, Eng. *chicory*, en dus overeenkomen met Ndl. *sj* (*sjek*).

(4) (I) Het *teken d* geeft aan 't eind van 'n lettergreep in 't Afr. evenals in 't Ndl. de klank *t* weer. Waar dit geschiedt laat de verbogen vorm de *d*-klank horen, b.v. *wind-winde*. Soms gaat deze *d*-klank van de verbogen vorm naar analogie van de onverbogen vorm in 't Afr. over tot *t*. In zulke gevallen schrijft 't Afr. in beide vormen *t*, b.v. *ent-ente* (Ndl. *eind-einden*); *rant-rante*.

(II) Ndl. eind-*d* valt in 't Afr. na *g* weg, b.v. Ndl. *vreugd*, *deugd*, *maagd* > Afr. *vreug*, *deug*, *maag*. Volgt er echter een klinker zodat *d* aan 't begin van 'n lettergreep komt te staan, dan blijft hij behouden: *vreugde*, *deugde*, *maagde*; *d* valt soms ook weg tussen *n* en *s*, b.v. in *oorhans*, *hanslam*, *saans*, *voorwensel*; sporadies ook na *r* en *l*: *vermoor*, *aanvaar*, *baster*, *verbeel*.

Opm. In de verbale fleksie valt *d* ook na *f* en *s* weg: *verbaas*, *begaaf*.

(III) Tussen lange beklemtoonde klinkers of tweeklanken en onbetoonde *e* valt *d* òf weg òf gaat over tot *i*. De klinkers die op deze wijze naast elkaar komen te staan, vormen hiaat. Onbetoonde eind-*e* valt daarna dikwels, vooral in verbale vormen, weg. V.bb.: *ouer*, *wijer*, *goue*, *skeie* naast *skei*, *kleë* naast *klee*, *vaarlands* naast *vaderlands*, *blaaie*, *paaie*, *poeier*, *kwaai*, *rooi*, *raai*.

Opm. (I) Naar analogie van de bovenstaande woorden wordt naast *mierkatte* ook 'n Mv. *mierkaaie* gevormd; *gaaie* voor *gate* is ook niet onbekend.

Opm. (II) Vóór de uitgang *-ing* (b.v. in *skeiding*, *leiding*, *wijding*) en sporadisch ook vóór *e* blijft *d* bewaard, b.v. in *vader* en *moeder* (waar-

naast *vaar* en *moer* weinig gebruikelijk zijn), *ouderdom*, *-ling*, *-lik*, *-wets*, *rede*, *wreder*, *oorlede*, *verlede*, *tevrede* enz.

(IV) *d* wordt geassimileerd aan 'n onmiddellijk voorafgaande *l*, *n*, *r*, b.v. *keller*, *kinners*, *perre*, waarvoor men echter nog schrijft: *kelder*, *kinders*, *perde*.

Opm. Ook bij op elkaar volgende woorden vindt deze assimilatie plaats; b.v. *in die tuin* wordt uitgesproken: *in nie tuin*.

(V) Een vrij jonge en nog niet overal voltrokken overgang is die van *d* of *dd* tussen klinkers tot *r* of *rr*, b.v. *skade*, *meide*, *padda*, *bedde* worden uitgesproken als *skare*, *meire*, *parra*, *berre*.

Opm. Deze overgang wordt nog vrij algemeen als plat beschouwd en niet schriftelijk weergegeven.

Deze overgang wordt o.a. tegengehouden door een volgend hoofdaksent (b.v. in *modél*, *kaduks* enz.) en door volgende *r* of *l* in dezelfde en dikwels in de volgende lettergreep, b.v. *nader*, *bedelaar* enz.

Voor *d + j* zie onder (15) (V).

(5) *Ndl.* *f* na korte klinker wordt in buigingsuitgangen dubbel geschreven. Deze *ff* gaat in *Afr.* over tot *ww*, b.v. *moí-mowwe*, *groí-growwer*, *doí-dowwer*. Analogies ook: *stowwe*, *skowwe* (naast *skotte*), *lowwe* *Mv.* van *stof*, *skof* (*Ndl.* *schoft*), *lof* (b.v. *uielof*).

Daarentegen blijft *f* of *ff*, die op andere wijze tussen klinkers is komen te staan, behouden en ook vóór de verkleiningsuitgang *-ie* en de bijvoegelijke uitgang *-erig*, b.v. *tafel*, *twijfel*, *skoffel*, *koffer*, *snuffel* — *skafie*, *stoffie*, *draffie* — *blafferig*. Uitzondering is *stowwerig* naast *stofferig*.

(6) (I) *Ndl.* *g* blijft als aanvangs- en eind-letter in 't *Afr.* behouden doch wordt stemloos uitgesproken: *gaar*, *gooi*, *dag*, *deeg* enz.

Vóór de voorklinkers wordt gewoonlijk geen gutturale maar een palatale *g* gehoord (als *ch* in *Du.* *Mädchen*), b.v. in *gee*, *gerí*, *gespe*, *geut*, *gieter*.

Opm. (I) Gewestelijk (Noorden en Oosten) wordt *g* ook palataal uitgesproken voor *i* en *ü* waarbij *i* gewoonlijk overgaat > lange, gesloten *e*, b.v. in *geef* naast *gif*, *geester* naast *gister*, *gulp*.

Opm. (II) Gewestelijk (Noordelijke en Oostelijke gedeelten van het spraakgebied) gaat *g* vóór *i*, *ë* en *ē* over tot de stemloze spirant gevormd met tongblad en -punt. *Geld*, *gee*, *gif* worden dus uitgesproken als *sjeld*, *sje*, *sji*.

(II) *Ndl.* *g* valt gewoonlijk tussen lange beklemtoonde klinker of tweeklank en niet-beklemtoonde *e* weg. De klinkers die op

deze wijze naast elkaar komen te staan, vormen hiaat. Onbe-
toonde eind-*e* valt daarna dikwels, vooral in verbale vormen,
weg. B.v. Ndl. *plagen; ploegen; tegen; wegens; liegen; buigen;*
wagen > Afr. *plae; ploë; teen; weëns; lieë, lie; buie; wae, wa.*
(Daarnaast echter ook *lieg, buig*).

g blijft echter tussen niet-beklemtoonde klinkers (b.v. in de
uitgang *ige: grappige, lastige*) en vóór de verkleiningsuitgang
ie (onverschillig of *g* enkel of dubbel geschreven wordt): *bogie,*
ogie, ruggie, laggie.

Na korte klinker blijft oorspronkelijk tussen klinkers staande
gg: boggel, koggel, roggel, doch valt ze weg, indien ze door
fleksie ertussen komt te staan. Als compensatie wordt de voor-
gaande klinker gerekt en krijgen *e, i, o, u* een open klank, b.v.
vlag Mv. *vlae*, *eg* Mv. *êe*, *wig* Mv. *wie*, *sog* Mv. *sôe*, *brug* Mv.
brûe, *lêer* Ndl. *legger, lê* Ndl. *leggen, sê* Ndl. *zeggen*.

In enigszins deftige spraak of bij minder alledaagse woorden
kan de spirant *g* onder Ndl. invloed overal behouden blijven,
waar hij anders regelmatig wegvalt.

Opm. (I) Daar Ndl. *v* tussen klinkers ook in 't Afr. wegvalt, ontstaan
kontaminatie-vormen als *nawel* naast *nael* Ndl. *nagelen; teuwel* naast
teuel Ndl. *teugel*.

Opm. (II) Naar analogie van 't Mv. is 't Enk. van *vije* — *vij*, Ndl. *vijg*.

(III) Tussen beklemtoonde *ě, ĭ, ō of ũ + r* of *l*, en niet-beklem-
toonde *e* wordt de Ndl. spirant *g* tot stemhebbende klapper in
't Afr. (uitgesproken als *g, gh* in Eng. *go, ghost*), b.v. in *berge,*
sorge, burger, wilgerboom, volge. Deze *g* kan vervolgens ge-
assimileerd worden aan de *r* of *l* met of zonder speciale rek-
king van de klinker (boven de gewone rekking vóór *r* of *l*). Dus
berge naast *bêre, berre; Sorge* naast *sôre, morge* naast *môre*
(en *more*), *willerboom* naast *wilgerboom; steeds burger, gorrel,*
orrel, volge.

(IV) Overal waar de *g* tussen klinkers volgens (III) wegvallen
moest, kan hij in stede daarvan overgaan tot de klapper *g*. Dit
komt vooral in het Oostelike deel van de Kaap Provincie voor,
b.v. *oge* naast *oë, lager* naast *laer*.

Opm. (I) Het schrijven van *g* in dit geval draagt niet de goedkeuring
van de „Akademie” weg.

Opm. (II) In *nege* valt de *g* niet weg (wel in *neentien, neentig*), maar
wordt in alle streken als klapper uitgesproken.

(V) De klapper *g* komt in Afr. ook voor aan 't begin van
enkele woorden van vreemde oorsprong en wordt dan voorge-
steld door *gh: ghwarrie, ghoeroe*.

(VI) Ndl. *g*, uitgesproken als stemhebbende *sj* in woorden of uitgangen van vreemde herkomst, wordt in Afr. > *s*, b.v. Ndl. *logeren*, *horloge*, *kleragie*, *stoffage*, *charge* > Afr. *loseer*, *hoorlosie*, *klerasie*, *stoffasie*, *sarsie*.

(7) *h* is in 't Ndl. stemloos, in 't Afr. stemhebbend. *H* valt weg in *soëntoe* (< *zoheentoe*), *daentoe* (< *daarheentoe*) en *waentoe* (< *waarheentoe*.)

Opm. In plat Afr. gaat de uitgang *-heid* over tot *-geid*, b.v. in *slegheid*, *swakheid* voor *slegheid*, *swakheid* en hoort men *vingergoed* voor *vingerhoed*, *woort* voor *hoort*, *hal* voor *al*.

(8) *j* is in Afr. een enigszins meer gesloten klank dan in Ndl.

Opm. (I) De Maleiers (en sommige blanken) in 't Kaapse Schiereiland en de onmiddellike omgeving spreken *j* uit als *dj*. Dus *djong*, *dji* voor *jong*, *jij*.

Opm. (II) *j* komt in 't Afr. uiterst zelden voor als overgangsklank, b.v. wel in *skerpi(j)oen*, *bobejaan*, *vi(j)ool*, *di(j)aken* maar niet in *goeie*, *mooie*, *rooie* enz.

(9) Ndl. *k* blijft in 't Afr. *k*.

Opm. (I) In 't Noorden gaat *k* dialekties over tot *tj* vóór *i*, *ee*, *ū*, *ui*, waarbij *i* dikwels overgaat > *ee*, b.v. *tjis* en *tjees* voor *kis*; *tjind* en *tjeend* voor *kind*; *tjeel* voor *keel*; *tjuiken* voor *kuiken*.

Opm. (II) In 't Noorden en Oosten gaat *k* dialekties vóór *l* over tot *t*: *tluit*, *tlont* voor *kluit*, *klont*.

(10) (I) Ndl. *n* verdwijnt in de uitgang *-en* in Afr.: *manne*, *goeie*, *beduie*.

Opm. (I) *n* blijft echter in *leuen*, *'teen* (naast *teē*, *tee*); *reēn*, (naast *reen*), *baken*, *laken*, *wapen*, *diaken*, *teiken*, *teken*, *kuiken*, *deken* en enkele vaste bijv. uitdrukkingen; valt daarentegen ook weg in *toe* (Ndl. *toen*), *mij* (Ndl. *mijn*), *sij* (Ndl. *zijn*).

Opm. (II) Vóór *m*, *b* en *p* wordt *n* uitgesproken als *m*: *inmeet*, *inbreek*, *inpak*, *onpaar*; vóór *k* wordt *n* uitgesproken als *ng*: *inkoop*, *onkoste* worden uitgesproken als *ingkoop*, *ongkoste*.

(II) Ndl. (*e*)*n* gaat in Afr. na *r* over tot (*i*)*ng* (gutturale nasaal.) B.v. Ndl. *doorn*, *hoorn*, *koren*, *toren*, *karn*, *lantern*, > Afr. *doring*, *horing*, *koring*, *toring*, *karring*, *lantêring*; Ndl. *Ww.*: *karnen*, *tornen* > Afr. (met wegval van de uitgang *-en*) *karring*, *toring*; Ndl. *garen* = Afr. *gare* en *garing*.

Opm. Ook Ndl. *kussen* > Afr. *kussing* en *hersen* > Afr. *harsings* hebben deze overgang meegemaakt.

Deze overgang van eind-*n* tot *-ng* komt ook voor bij de woorden *baing* (naast *baie*), *fraing* (naast *Mv.* ook **raiens*), *kastaing* (naast *Mv.* ook *kastaiens*), *going(sak)* (naast *gôie(sak)*); naast

toings staat *tôiens*. De eerste vier van deze woorden gaan terug op een oudere vorm: *banje*, *franje*, *kastanje*, *gonje*, waaruit zich als tussentrap moet ontwikkeld hebben *bain(e)*, *frain(e)*, *kastain(e)*, *goin(e)*. *Pluiens* uit *plunje* heeft geen vorm op *-ng*.

(III) In de buigingsuitgang *-ens* is de *n* onvast. Vandaar: *koei(e)s* naast *koeiens*; *nôies* naast *nôiens*; *vroues* naast *vrouens*; *gekommitteerde(n)s*; *gedeelte(n)s*; *gebergte(n)s* enz. Men heeft ook *neffes* naast *neffens*; *langes* naast *langens*.

(IV) In de verbinding klinker + *ns* valt *n* weg met nasalering van de voorafgaande klinker. De *n* blijft in 't schrift bewaard, doch drukt slechts deze nasalering uit (vgl. het Frans *on*) b.v. *gans*, *wens*, *grens*, *prins*, *ons*, *gons*. Door de nasalering wordt de klinker verlengd en krijgt (uitgezonderd de *a*) een opener klank.

Waar deze verbinding door buigings-*s* ontstaat vindt de overgang niet plaats: *mans*, *reuns*, *seuns*.

Waar de verbinding door wegvallen van *d* of *t* ontstaat is 't gebruik onvast: *guns*, *wins*, *diens*, *kin(d)s*; ook in de verborgen vormen: *guns-tig*, *wins-te* enz.

(V) Hetzelfde gebeurt gewoonlijk in voorvoegsels, waarin *n* op 't eind gevolgd wordt door *v*, *l*, *r*, *w*, *g* aan 't begin van de volgende lettergreep: *inval*, *inlas*, *inrij*, *ongemak*, *inwaai*. Vóór *d* en *t* blijft *n* gewoonlijk, voor *h* en klinkers is hij onvast: *aandeel*, *intrek*, *onhandig*, *inasem*, *ineens*.

(VI) Iedere klinker kan ook waar de nasaal behouden blijft, genasaleerd worden.

(11) De klank *ng* (gutturale nasaal) wordt in 't Afr. evenals in 't Ndl. voorgesteld door *ng* of (n.l. vóór *k*) door *n*: *vinger* maar *donker* (= *dongker*), *bank* (= *bangk*).

Opm. De wisselvormen *jong* en *jonk*; *lang* en *lank*; *wrang* en *wrank* (*frank*) berusten op wisselvormen in 't Ndl. Van Ndl. *krengen* (Ww.) bestaat in 't Afr. alleen de vorm *krink*.

(12) (I) *r* wordt in Afr. evenals in Ndl. met de punt van de tong uitgesproken.

Opm. Gewestelijk komt ook 'n gutturale (doch niet gerolde) *r* voor.

(II) In 't midden van 'n lettergreep wordt *r* heel zacht uitgesproken en verdwijnt dikwels geheel bij 't vlug spreken. Vandaar dat (ten gevolge van het beter artikuleren bij 't nadrukkelijk spreken) een histories onechte *r* soms wordt ingevoegd, b.v. in *agterlosig* (Ndl. *achtelozig*), *ruspe(r)s*, *gespe(r)s*, *raspe(r)s*, waaruit zich analogies 'n enk. *ruspe(r)*, *gespe(r)*, *raspe(r)* ontwikkelen kan. Vandaar ook dat *r* soms afwisselen kan met *n* die eveneens dikwels bij 't vlug spreken in deze positie verdwijnt

(vgl. no. 10. (III.): *langers* naast *langens* — *gowweneur* < *gowweneur*, *mis* < *immers*, *da(r)entoe*, *waentoe* < *waarheentoe*.

(13) Het Afr. heeft *s* waar die in 't Ndl. ontbreekt o.a. in *pleks* (= in plaats van), *rats* (Ndl. *rat*), *meteens*, *veels geluk*, *eenders*, *geniepsig*, *liewers*, in *tijds*.

(14) (I) Ndl. *sch* aan 't begin is in Afr. *sk*, b.v. Ndl. *school*, *scheren*, *waarschuwen* > Afr. *skool*, *skeer*, *waarsku*.

(II) In *sch* aan 't eind wordt *ch* in 't Afr. evenmin als in 't Ndl. uitgesproken, b.v. *mens(ch)*, *gans(ch)* = Afr. *mens*, *gans*.

(15) (I) Ndl. *t* valt na de medeklinkers *k*, *f*, *s*, *ch* (Afr. *g*) *p* (*b*) weg: Ndl. *naakt*, *drift*, *geest*, *acht*, *doortrapt*, *ambt* Afr. > *naak*, *driif*, *gees*, *ag*, *deurtrap*, *amp*. Volgt er echter een klinker zodat *t* aan 't begin van een lettergreep komt te staan, dan blijft hij behouden: *naakte*, *driifte*, *geeste*, *wagte*, *deurtrapte*, *ampte*. Analogies wordt in de verbogen vorm soms een histories onechte *t* ingevoegd: *boste* (Mv. van *bos*), *lieste* (Mv. van *lies*). Naar analogie van de Zst. Nwdn. met *-d* (uitgesproken *-t*) *-de* zijn de vormen *boud-boude*; *mied-miede* ontstaan.

Opm. In de verbale fleksie valt *t* ook na andere medeklinkers weg. Zie aldaar.

(II) Ndl. *t* vóór lange klinker valt in 't Afr. soms vóór *s* weg: *laatste*, *plaats* > Afr. *laaste*, *plaas*, tegenover *skaats*, *doods*, *joods*, enz.; niet na korte klinker: *rats*, *fratse*, *skots*, *ouderwets* enz.

(III) 'n *t(d)* heeft zich in ouder Ndl. heel gemakkelijk ontwikkeld na *n* en leeft in die positie nog ongedeerd voort in Afr., b.v. *stukkend*; (vóór *-heid* en *-lik*) *geleentheid*, *moontlik*; ook na *l* en *s*: *dubbeld*, *renoster*, *ijster*.

(IV) Ndl. *t*, uitgesproken *ts* of *s*, wordt in Afr. gesproken en geschreven *s*. Ndl. *natie*, *positie*, *spatie*, *aktie* > Afr. *nasie*, *posiesie*, *spasie*, *aksie*.

(V) Ndl. *t + j* (of *d + j*) is in Afr. één enkele klank *tj* (of *dj*) — stemloze palatale klapper, b.v. in *bie-tjie klein-tjie*, *paa-djie*.

Opm. *tjie* gaat in 't Noorden van het spraakgebied (gewestelijk Transvaals) in vele woorden over tot *kie*. Dus: *biekie*, *kleinkie*, *boonkie* voor *bietjie*, *kleintjie*, *boontjie*.

(16) (I) Ndl. *v* is aan 't begin van een lettergreep in Afr. *f* (doch wordt geschreven *v*). Afr. *van*, *vervang* enz. worden dus uitgesproken als *fan*, *fervang*.

(II) Tussen klinkers en tussen *l* of *r* en onbetoonde *-e* gaat Ndl. *v* in 't Afr. over tot *w*, b.v. Ndl. *graven*, *even*, *dove*, *lijven*,

duiven — *halve*, *wolven* — *gerven*, *bederven* > Afr. *grawe*, *ewe*, *dowe*, *lijwe*, *duiwe* — *halwe*, *wolwe* — *gerwe*, *bederwe*.

(III) Dikwels valt Ndl. *v* tussen klinkers in 't Afr. weg. De klinkers die op deze wijze naast elkaar komen te staan, vormen hiaat. Toonloze eind-*e* valt daarna, vooral in verbale vormen, dikwels weg, b.v. Ndl. *avond*; *navel*; *over*; *tover*; *boven*; *blijven*; *geven* > Afr. *aand*; *nael*, *naal*; *oor*; *toër*, *toor*; *bo*; *blij*; *gee*.

Waar het aksent onmiddellik op de *v* volgt, zoals in *rivier*, *klavier*, *brevier* en in *malva* blijft de *v* schriftelik in Afr. en wordt als *f* uitgesproken.

(17) Ndl. *w* is in Afr. ook *w*. In 't Bovenland wordt *w* steeds als lip-tandmedeklinker uitgesproken. In andere gedeelten van Zuid-Afrika, na een gutturale medeklinker (b.v. in *kwagga*, *kwartaal*) en soms ook na andere medeklinkers als lipmedeklinker.

Opm. *w* ontwikkelt zich niet als overgangsklank. — Dus: *oue*, *koue* enz. *Nawel* en *teuwel* zijn kontaminatie-vormen. (Zie (6) (II) Opm. (I).)

(18) Ndl. *z*. is in Afr. *s*, b.v. Ndl. *zelf*, *zilver*, *zwemmen*, *zwaaien*, *duizend*, *reuzen* > Afr. *self*, *silwer*, *swem*, *swaai*, *duisend*, *reuse*.

(19) Men lette nog op de volgende overgangen (dialektiese vormen in Ndl. of (en) Afr., volksetymologie, nieuwe analogieën enz.):

arekruikel naast *alikuikel*; *angelier* = Ndl. *anjelier*; *appèlkoos* = Ndl. *abrikoos*; *blafon*, *plafon* = Ndl. *plafond*; *bobejaan* = Ndl. *baviaan*; *brandnekel* naast *brandnetel*; *blaasbalk* = Ndl. *blaasbalg*, *steeks* = Ndl. *steegs* en *spinnerak* = Ndl. *spinrag*; *ferweel* = Ndl. *fluweel*; *gensbok*, *kanfer*, *lanfer* = Ndl. *gembok*, *kamfer*, *lamfer*; *kasarm* = Ndl. *kazerne*; *katswink* = Ndl. *katzwijn*; *lat*, *laat* naast *dat*; *levantel*, *laventel* = Ndl. *lavendel* en *tonteldoos*, *-doek* = Ndl. *tondeldoos*, *-doek*; *liddoring* = Ndl. *likdoorn*; *moeg* = Ndl. *moe*, maar *tru* naast *trug*, *terug* en *vroe* naast *vroeg*; *nuskierig* naast *nuusgierig*; *perlemoen* = Ndl. *perlemoer*; *pestakel* naast *spektakel*; *Truitjie-roer-mij-niet* naast *kruidjie-roer-mij-niet*; *twak* naast *tabak*; *vrank*, *vrat*, *vroetel*, *vrijwe* = Ndl. *wrang*, *wrat*, *wroetelen*, *wrijven*.
